

Op een ander spoor gezet

De kracht van verhalen, genen en toevalstreffers

Colofon

ISBN: 978 94 6365 495 1

1e druk 2022

© 2022, Vanda Borgart de Crasto

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Op een ander spoor gezet

De kracht van verhalen, genen en toevalstreffers

Vanda Borgart de Crasto

Geen kind wordt zo gemist als het kind dat er niet meer is!
(Manu Keirse)

Omdat hij de verhalen heeft gemist, waaraan hij zich had kunnen optrekken, draag ik dit boek op aan mijn zoon: **Moritz Sergius Virgil Borgart * 12-6-1977 † 18-3-2017**

Mijn dank voor wijze raad en kritisch meelesen gaat uit naar Jitske en mijn liefde voor anderszins betrokkenen is groot, waaronder mijn lieve partner Sipke en schoondochter Gitta en mijn twee zusjes.

Inhoud

Voorwoord	9
1. Mijn jeugdijaren	13
2. De start van mijn volwassen leven	61
3. Een ingewikkeld familiekarma door psychiatrie	112
4. Mijn verbond met mijn grootvader Jacob de Crasto	142
5. Het Pad der Liefde van Martha Heinen en Jacob de Crasto	174
6. De geschiedenis van de familie Borgart-Hamers	227
7. Ben ik geworden wie ik bedoeld was te zijn?	266

Voorwoord

'Op een ander spoor gezet – De kracht van verhalen, genen en toevalstreffers', is een waargebeurde geschiedenis. Over een uithuisplaatsing en de gevolgen daarvan, namelijk het kwijtraken van ouders, grootouders en familiegeschiedenis. De OTS (ondertoezichtstelling) van mijn ouders en dat zij uit de ouderlijke macht werden ontzet, heeft mij vervreemd van mijn eigen familie. Daardoor raakte ik mijn identiteit kwijt. Noodgedwongen werd ik zowel fysiek als in mijn denken meerdere keren op een ander spoor gezet. De sturing over mijn leven werd mij uit handen genomen door diverse volwassen mensen.

Het was mijn lot en karma dat ik een geesteszieke moeder had getroffen, zij moest worden opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis, en dat ik vervolgens mishandelingen onderging door een stiefmoeder. Nadat ik met mijn twee kleine zusjes uit huis was geplaatst, had ik een mooie tijd in een kindertehuis. Maar ik kwam vervolgens in een pleeggezin, waar ik tien jaar lang seksueel werd misbruikt door de pleegvader. Mijn jeugd bevatte veel onveiligheid.

Door die ervaringen in mijn jeugd kwam ik op volwassen leeftijd in een mishandelingsrelatie terecht, waar ik na tien jaar uit wegvlochtte met mijn toen achtjarige zoontje.

Vanaf dat moment begon ik een nieuw leven en startte ik een langdurige zoektocht naar mijn verleden. Dat zoeken naar waarheid en naar familieleden deed ik vooral om mijn zoon een geschiedenis en een identiteit mee te kunnen geven. Hij had een aangeboren hartafwijking, onderging op zijn dertiende een openhartoperatie, en ik wist niet dat hij dat aan mijn genen te danken had. Als gevolg van gemiste familie en hun verhalen kon hij zijn ziekte niet serieus genoeg nemen. Op zijn tweeëntwintigste stopte hij met controles en op zijn negenendertigste overleed hij.

Mensen met een familieverlies raken vaak verdwaald in zichzelf en in het leven, omdat zij hun eigenheid, hun genen en identiteit niet kennen. Voor wie zich net als ik door een gemis aan houvast afvraagt “Ben ik geworden wie ik bedoeld was te zijn?” schrijf ik dit boek als voorbeeld om handvaten aan te reiken. Het overkomt veel uit huis geplaatste kinderen, adoptiekinderen, wesen, vluchtelingen, oorlogsslachtoffers en andere kwetsbaren en ontheemden namelijk regelmatig dat zij slachtoffer worden van uitsluiting, onzekerheidsgevoelens, pesterijen, mishandeling en seksueel misbruik. Doordat zij zelfwaardering, zelfverzekerdheid en vanzelfsprekendheden missen. Als je niet bent opgegroeid in je eigen familie, dan mis je de verhalen waaraan je je wellicht had kunnen optrekken. Niet bij een familie te horen levert vaak een onvervulbaar verlangen naar een gezin op. Je mist een gevoel van geborgenheid, doordat je geen herkenning van je genen hebt. Ook wat betreft fysieke aangelegenheden zoals handicaps en ziektes, familiegewoontes, culturele gebruiken en religies, blijft je afkomst een onbekend terrein. Tot je zelf op zoek gaat.

Nadat ik uit een mishandelingshuwelijk vluchtte ging ik op middelbare leeftijd studeren, waardoor ik de psychische problemen van mishandelende ouders en van mijn familie steeds meer kon begrijpen. Ook was ik een praktijk voor rouw- en traumaverwerking begonnen en had ik een liefdevolle nieuwe man getroffen, met bijzondere raakvlakken en toevallige verwijzingen naar mijn verleden. Vele toevalstreffers zetten mij op stationnetjes van onbekende familiesporen. Dankzij spirituele ontwikkeling en studie wist ik mij uit mijn persoonlijke geschiedenis omhoog te werken en zelfstandig in het leven te gaan staan. Ik nam het stuur in eigen handen en reisde als het ware alle oude stationnetjes uit mijn leven af, om naar familiegeschiedenissen te zoeken. De bij toeval teruggevonden verhalen over mijn grootouders en mijn moeder, maakten mijn eigen geschiedenis begrijpelijk. Ik

zag in dat ik dankzij hun geschiedenis geworden was wie ik nu ben. Want elk kind krijgt bij de geboorte de geschiedenis van zijn ouders en voorouders mee in zijn genen en daarmee in zijn karma. Dankzij mijn lot, mijn karma en de kansvolle toevalstreffers kreeg ik een leerweg aangeboden. Ik beschouw onverklaarbare fenomenen, zoals de toevalstreffers in het leven, als een kwestie van Engelenwerk. Soms betrof dat leuke en soms ook minder leuke situaties, maar zelfs die minder leuke bleken waardevol toen ik ze serieuzer kon bekijken. Met hulp van die toevalstreffers dook ik in het leven van familie en voorouders en ontdekte ik dat wat ik in mijn genen had meegekregen niet verloren was gegaan. De geschiedenissen van mijn ouders en voorouders bleken mij soms op bizarre wijze ingehaald te hebben. Alsof alles herhaald moest worden om mij verder te helpen en om oud karma op te lossen.

Het leven bleek voor mij een magisch-realistisch spel, waarin een Goddelijke kracht de dobbelsteen liet rollen. Over het waarom kon ik mij slechts met eerbied verwonderen.

Toen mijn zoon overleed viel ik terug in oude trauma's van verlies. Dit boek bevat mijn rouw- en verwerkingsproces, waarin tragedies vanuit heden en verleden door elkaar lopen. Zoals de geschiedenis van mijn Sefardische Joodse grootvader, die net als ik op zoek bleek te zijn geweest naar zijn familie en van wie ik mijn religieuze inslag bleek te hebben geërfd. Ik nam die zoektocht van hem over.

Mijn verhaal gaat over de kracht waarmee mensen hun drama overleven. Allereerst vertel ik mijn persoonlijke geschiedenis, daarna ga ik de familietakken van mijn ouders langs en trek ik vergelijkingen. In het laatste hoofdstuk kom ik tot belangrijke conclusies omtrent of ik geworden ben wie ik bedoeld was te zijn. Mijn verhaal bevat feiten, psychologische onderbouwing en helende spirituele en therapeutische voorbeelden.

Vanda Borgart de Crasto

HOOFDSTUK 1

Mijn jeugdijaren Hoe bepalend was het gemis van familie en een veilige plek om op te groeien

0-7 JAAR

Mijn jeugd werd getekend door een psychiatrische moeder, waardoor ik mij als oudste meisje al heel jong verantwoordelijk voelde voor haar welzijn en voor dat van mijn twee babyzusjes. Uit teruggevonden brieven, documenten en andere informatie heb ik over de ziekte en de geschiedenis van mijn moeder veel geleerd. Ik weet nu dat het haar noch mij te verwijten is, maar ik kon mij van de eerste vier levensjaren dat zij er was, triest genoeg geen enkel leuk moment herinneren. Toch heb ik in mijn volwassen leven een foto van haar gevonden waar ik als tweejarige op haar schoot zit, met een donkerhuidig gebreid popje in de armen. Mijn moeder ziet er op die foto net zo uit als mijn op haar lijkende zusje er op die leeftijd uitzag. Met twee krullerige donkerharige staartjes, links en rechts van het hoofd. En zij lacht naar mij. Mijn moeder maakte contact met mij op die foto. Dat zij twee jaar later in een psychiatrisch ziekenhuis moest worden opgenomen was voor ons beiden heel bedroevend.

Waren het haar genen of de gebeurtenissen uit haar jeugd en uit de Tweede Wereldoorlog, die haar geest ziek hadden gemaakt? Was het leven met mijn vader en de drukte van een gezin, met uiteindelijk drie kindjes, van vier, anderhalf en twee maanden, te complex voor haar en werden oude situaties door de stress wellicht getriggerd?

Nu weet ik dat mijn moeder, met haar veganistische en geweldloze Ahimsa-opvoeding, een tegenpool van mijn vader moet zijn geweest. Ook dat kon wellicht stress opleveren. Nou is een beetje stress gezond en houdt het mensen alert, maar een

teveel van het goede kan haar depressief hebben gemaakt. Zij kreeg na mij nog een miskraam en vervolgens werd tweeënhalft jaar na mij mijn zusje geboren en veertien maanden daarna mijn jongste zusje. Mijn moeder was hulpbehoevend na de geboorte van haar kinderen.

Wat in eerste instantie misschien op een soort postnatale depressie zal hebben geleken, bleek na de geboorte van de jongste al snel veel erger te zijn en om psychoses te gaan. Wanen en hallucinaties belemmerden haar om haar kinderen te kunnen verzorgen.

Terwijl mijn vader voor zijn net begonnen Scheepsbouwkundig Adviesbureau opdrachten binnen moest halen en schepen ontwerpen, was mijn moeder verantwoordelijk voor de zorg van drie kleine kindjes en de huishoudelijke taken. Zij verdronk in de lui-erwas en stond 's nachts nog de broek van mijn vader te strijken om hem de volgende dag weer netjes de deur uit te zien gaan, zo heb ik begrepen. Dat zal voor haar te zwaar en psychisch te belastend zijn geweest. Zij kreeg te weinig slaap, wat slecht is voor het noodzakelijke functioneren van lichaam, ziel en geest. Haar psychotische gedrag maakte de thuissituatie gevaarlijk. In mijn herinneringen aan mijn moeder van die eerste jaren, gedroeg zij zich vreemd en was zij snel boos. Zij voelde niet veilig voor mij.

Eigenlijk hadden de eerste kenmerken van mijn moeders kwetsbaarheid zich al aangekondigd tijdens haar niet geplande zwangerschap van mij.

Uit later verkregen informatie weet ik dat zij veel angsten had doorstaan, zij was zelfs in het begin van de Tweede Wereldoorlog kort getrouwd geweest met een Joodse man, door wie zij was mishandeld. Daardoor was zij binnen het jaar van hem weggelucht en weer gescheiden. Daarna had zij meerdere verliefdheden gekend, met mannen uit de veganistische- en theosofische gemeenschap. Daar was haar moeder lid van en daar werd mijn moeder mee opgevoed.

Mijn moeder was qua uiterlijk beslist een knappe vrouw te noemen met haar donkere krullende haren en sprankelende bruine sterretjes ogen.

Totdat zij mijn vader ontmoette was zij blijkbaar nog niet eerder zo ontvankelijk geweest. Want van hem was zij meteen zwanger. Ze was niet helemaal uit vrije wil met hem in de kooi van zijn zeilboot beland. Nou ja, helemaal ongewild zal het niet zijn geweest. Ze zal verliefd zijn geraakt en de hormonen zullen hebben gestreden met haar brein. Om allerlei redenen, vanuit opvoeding en sociale regels, was zij angstig geweest om zwanger te raken. Want ongetrouwd een kind op de wereld zetten was in die tijd uit den boze. Als een man niet met je wilde trouwen dan was het gebruikelijk om het kind af te staan. De gedachte daarachter was dat alleenstaande vrouwen geen kind konden opvoeden, zodat het vaak gedwongen ter adoptie moest worden afgestaan.

Natuurlijk had mijn moeder mijn vaders avances kunnen weigeren, maar zo simpel werken de hormonen vaak niet. Het was 1948 en er moest hard worden gewerkt aan de wederopbouw van het land, maar men wilde ook weer leven en liefhebben.

Toen zij zwanger bleek te zijn, was er voor haar slechts één juiste oplossing: trouwen. Ik ben ervan overtuigd dat mijn moeder beslist niet een vaderloos kind ter adoptie had willen afstaan, want zij deed er alles aan om hem ervan te overtuigen dat hij zijn verantwoordelijkheid moest nemen. Blijkbaar nam hij niet spontaan een dapper mannelijk besluit, maar liet hij zich beïnvloeden door zijn moeder, die betwijfelde of haar zoon wel de vader kon zijn. Haar beeldvorming van mijn moeder was bovendien dat die het niet zo nauw zou nemen in haar omgang met mannen.

De strenge normen en waarden van mijn nooit gekende oud-katholieke grootmoeder waren volgens die tijd gebruikelijk: als vrouw had je ervoor te zorgen dat je geen geslachtsgemeenschap had voor het trouwen. Wie dat wel deed, werd vaak een slet genoemd en kon nooit een goede vrouw zijn. Of mannen ook aan die normen moesten voldoen valt sterk te betwijfelen, want er

waren veel stelletjes die een ‘moetje’ hadden. Mijn grootmoeder had mijn vader toch echt zelf opgevoed. Of was hij uit vrije wil gehoorzaam aan de kerk, die de doorstroomkansen van zieltjes op aarde wilde bevorderen?

Dat ik op mijn vijftigste alle opgebiechte verhalen van mijn moeder had mogen vinden, tijdens het legen van het grootouderlijk huis was een wonder waar ik later op terugkom. De brieven waren in elk geval nooit bij de pastoor aangekomen en geretourneerd. Wat een gezegende toevalstreffer voor mij was.

Volgens mijn moeder had mijn vaders moeder gemene brieven aan haar gestuurd. Dit zou haar tijdens haar zwangerschap steeds depressiever hebben gemaakt. Zij zou zich hebben teruggetrokken uit contacten met de buitenwereld. Ook uit het contact met haar moeder en zussen.

Mijn vader kwam wel dagelijks bij haar langs. Hij stelde haar dan veelvuldig argwanende vragen over andere relaties, die zij vóór hem had gehad. Om vervolgens vermoeid op de bank in slaap te vallen. Terwijl mijn moeder wilde praten over hoe het nu verder moest met de op komst zijnde baby. Zij wist heel zeker dat hij de vader was. Zij zwoor het zelfs op haar vaders graf en zei dat zij wilde trouwen en hun kind samen wilde opvoeden. Maar hij deed het ene moment beloftes en trok die vervolgens uit onzekerheid weer in. Moest ze het kind dan maar afstaan?

Dat er na mijn geboorte toch een huwelijk plaats had kunnen vinden was dankzij het overlijden van mijn vaders moeder. Zij was met psychotische verschijnselen en hartklachten opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis, waar zij elf dagen na mijn geboorte onverwachts was gestorven. Zij was nog maar achtenvijftig jaar. Ondertussen had een bloedtest al uitgewezen dat hij de vader was, waardoor hij ondanks de verdrietige periode rond zijn moeders begrafenis denkkelijk ook opgelucht zal zijn geweest.

Mijn ouders konden toen met mij intrekken bij mijn grootvader Appie Borgart in IJmuiden, omdat die na het overlijden van zijn

vrouw Dorothea Hamers blij was met gezelschap. Of misschien nog wel meer omdat er dan een vrouw in huis was die het huishouden en de maaltijden kon verzorgen.

Ik vind het een mooi idee dat mijn wieg in het scheepsbedrijf van mijn grootvader heeft gestaan. Hoe het er daar verder aan toe ging tussen hem en mijn ouders kan ik een beetje uit brieven van mijn moeder herleiden. Zij had daar na mijn geboorte nog een miskraam gehad en zij ging in die tijd de weekenden vaak met mij naar haar moeder. Bij terugkomst zou zij dan een smerige rotzooi hebben aangetroffen. Voor mij is in haar beschrijving onduidelijk of zij toen al wanen had of dat mijn vader en grootvader er werkelijk zo'n puinhoop van maakten als zij weg was.

Door een volgende zwangerschap werd het na twee jaar bij mijn grootvader te hebben gewoond tijd om te verhuizen naar een eigen woning. Mijn vader, die aan de TU in Delft als scheepsbouwkundig ingenieur was afgestudeerd, begon op ons nieuwe adres in de Feithlaan nummer 7 een scheepsbouwkundig adviesbureau. Hij wilde zich voornamelijk gaan richten op de vissersvloot. Gelukkig dat zijn broer Joop, die begin 1950 was teruggekeerd van zijn dienstitijd in Indië, toen graag bij zijn vader introk. Omdat hij in zijn vaders bedrijf meewerkte was dat handig.

Zo kwamen we in Driehuis Velsen te wonen, vlak bij de katholieke Engelmundeskerk. Daar werd mijn zusje ter wereld gebracht, tweeënhalf jaar na mijn geboorte. Zij was een echte De Crasto met een mooi lichtbruin huidje en een gevulde donkere haardos. Zodat er op het eerste gezicht geen Borgart genen herkenbaar waren. Het was duidelijk dat zij de kleuren van mijn knappe moeder had geërfd. Ik herinner mij van latere uitspraken in het pleeggezin dat er gekscherend over gesproken was dat mijn moeder vast met een Portugese zeeman uit was geweest. Wat dat Portugees betreft, bleek het de plank niet helemaal mis te slaan, daar de vader van mijn moeder van Joods Portugese afkomst bleek te zijn. Maar daar wisten de pleegouders blijk-

baar niets vanaf. Het kan een toevallig grapje zijn geweest. Mijn moeder moet al heel snel opnieuw zwanger zijn geraakt, want veertien maanden na dit zusje werd de jongste geboren. Die had net als ik een teer blank huidje en ook iets lichtere haren dan haar voorgangster.

Driemaal is scheepsrecht, maar zoals ik heb begrepen was er weinig ruimte voor een hoeragevoel bij die laatste gezinsuitbreiding. Er was eerder reden tot ach en wee, want zowel mijn moeders hoofd als ons huis zat vol chaos.

Het was er door haar ziekte vreemd aan toegegaan toen ik een peuter en kleuter was. Daar heb ik nog persoonlijke herinneringen aan. Ik had er natuurlijk geen idee van dat mijn moeder ernstig ziek was en dat zij daarom zelfs gevaarlijk was voor mij en mijn twee babyzusjes. Wel had ik als kleuter door dat ik de gewone dagelijkse dingen vaak beter begreep dan zij. Zoals dat de huilende baby in de wandelwagen in de hal melk wilde. Die ik haar dan gaf met het flesje dat op de aanrecht in de keuken was blijven staan, terwijl moeder Wies ergens in huis op spokenjacht was. En bijvoorbeeld ook de keer dat zij op verzoek van mijn vader een rommelige bol stropdassen tevoorschijn haalde en met een gil op de grond gooide, alsof het een bos levende slangen was. Wat zij misschien ook werkelijk toen heeft gedacht. Ik zag de angst op haar gezicht en mijn vader die ontredderd naar haar stond te kijken. Toen ze vervolgens tegen elkaar begonnen te schreeuwen had ik resoluut een stropdas uit de bos getrokken en deze aan mijn vader gegeven. De ruzie tussen mijn ouders had ik daarmee opgelost en mijn vader kon netjes aangekleed naar zijn werk gaan. Maar voor mijn moeder was het niet opgelost. Zij was mij niet altijd dankbaar voor mijn hulpvaardige gedrag, het maakte haar boos. Ze had van mij een beeld gevormd dat ik een lastpak was die haar dwarsboomde. Dat was althans wat zij mij vele jaren later voor de voeten wierp, toen ik haar een bezoekje bracht in de beschermde woonvorm. Ik had toen tijdens het eten

van haar bonenmaaltijd mijn lepel op de grond laten vallen en wilde deze afspoelen, wat zij niet toestond. *“Jij was altijd al een lastpak”*, zei ze boos en ze versperde mij de weg naar de kraan. Dus veegde ik de lepel uit wijsheid maar schoon aan mijn kleding.

Mijn taak in de wereld als redder bij complexe situaties moet beslist met de ziekte van mijn moeder zijn begonnen. Ik had haar geholpen bij het badderen van beide babyzusjes. Dan droeg ik ze in een handdoek gewikkeld van het inklapbadje in de tuin naar binnen, waar de worsteling begon om op de bank, samen met mijn moeder, hun luiers aan te leggen. Daarna mocht ik de pasgeboren baby in de kinderwagen in slaap wiegen.

Ik was als klein meisje denk ik leergierig en hulpvaardig en tevens kwetsbaar, als mijn moeder mij wilde straffen voor mijn doortastendheid. Het valt echter wel te begrijpen dat zij mij in haar toestand een lastig kind vond. Ik ving haar haperingen op en corrigeerde haar vreemde gedrag, dat voor haar op de een of andere manier logisch leek.

Het was een periode waarin ik, door mijn moeders psychotische angsten, zelf ook emotioneel werd beïnvloed. Als zij vanuit haar achtervolgingswanen in alle kamers angstig de lichten uit deed, omdat er volgens haar iets bedreigends door de leidingen zou komen, meende ik ook enge geluiden te horen. In mijn moeders belevingswereld waren er overal doorgangen en spreekbuizen vanuit een demonische wereld. Zij checkte elke kamer of de ‘Goema-Goema’ binnen kon komen en als kind hield ik me dan angstig aan haar rokken vast als ik met haar meeliep. Ze prevelde van alles wat ik niet begrijpen kon. Ik snapte ook uiteraard op die jonge leeftijd niet wat zij bedoelde met het gevaar van die leidingen en lichtknopjes.

Door haar betrekkingswanen moest ik met mijn handjes tegen de radio gaan staan als ik buiten wilde spelen. Omdat via die radio

het antwoord zou worden gegeven of het veilig genoeg was. Een portie irrealistische angstgevoelens, die vast ook gevoed waren door gebeurtenissen uit de oorlog. Toen radio's verboden waren en er in het geheim geluisterd kon worden naar boodschappen, die door ondergrondse verzetsbewegingen werden doorgegeven.

Daar stond ik dan, te wachten en stijve armpjes te krijgen. Totdat ik een keer genoeg moed verzameld had om op een onbewaakt ogenblik die radio los te laten en door de hal naar de voordeur te rennen. En terwijl ik mijzelf op mijn tenen uitrekte wist ik de deurknip los te krijgen en naar buiten te vluchten.

Helaas! In mijn beleving bond ze mij toen binnen op een stoel vast en wilde ze onder de stoel een brandje stichten, alsof de boze geesten haar dat hadden ingefluisterd. Dat is uiteraard hoe ik nu naar die herinnering kan kijken. Het zou zomaar waar kunnen zijn, dat ze in opdracht van een kwade genius in haar hoofd, mij op die manier moest straffen. Net op tijd was toen mijn grootmoeder binnengekomen, mijn reddende engel. Zij had zich al enige tijd hevig ongerust gemaakt over haar dochters vreemde gedrag, zo schreef zij daarover aan haar andere dochters. Zij verzocht hen toen om ook eens bij hun oudste zus langs te gaan om een oogje in het zeil te houden, omdat het daar niet goed ging.

In mijn herinnering ligt ook het moment opgeslagen dat voorafging aan mijn moeders opname.

Het was in augustus 1954 dat er aan tafel commotie ontstond en dat moeder Wies tijdens een ruzie een mes naar mijn vader gooide. Ik zat daar met mijn etensbordje voor mij en ik zag het glinsterende staal door de lucht gaan en mijn verschrikte vader opstaan. Hij wist het gevaar bukkend te ontwijken. Ik was bijna vier jaar toen dit gebeurde en ook mijn schrik moet groot zijn geweest. Dat mes, dat ik in een flits over de tafel zag vliegen en op de grond hoorde kletteren, had mij tot ver in mijn volwassen jaren een fobie opgeleverd voor messen en andere scherpe voorwerpen. Die mochten van mij nooit open en bloot op een aanrecht of een tafel blijven liggen, ik borg ze na het afwassen